ПОГОДЖЕНО
Рішенням педагогічної ради
спеціальної школи № 7 міста Києва
Протокол від 31.08.2026 р. № 1

ЗАТВЕРДЖУЮ
Директор спеціальної школи № 7
міста Києва
_____ Людмила НИКИТЮК
Наказ від 31.08.2026 р. № ___

РОБОЧА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА З НАВЧАЛЬНОГО ПРЕДМЕТА

«УКРАЇНСЬКА МОВА»

5 КЛАС

(Адаптована для навчання дітей з особливими освітніми потребами: з мовленнєвими труднощами)

- **Строк реалізації програми:** 1 навчальний рік
- **Загальний обсяг навчального навантаження:** 5 годин на тиждень (загалом 175 годин на рік) [3, 4]

Автори-укладачі (розробники модифікації змісту):

- **Никитюк Людмила Анатоліївна** — директор спеціальної школи № 7 міста Києва;
- **Пишна Ірина Олександрівна** — заступник директора з навчально-виховної роботи спеціальної школи № 7 міста Києва;
- **Кононюк Лідія Миколаївна** — вчитель української мови та літератури Спеціальної школи № 7 міста Києва.

Нормативно-методична основа програми:

Модифікацію освітнього змісту здійснено на основі Модельної навчальної програми «Українська мова. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори: Заболотний О.В., Заболотний В.В., Лавринчук В.П., Плівачук К.В., Попова Т.Д.), яка рекомендована Міністерством освіти і науки України (наказ МОН від 12.07.2021 року № 795).

Київ – 2026

І. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Дана робоча навчальна програма адаптована до психофізичних особливостей учнів 5 класу Спеціальної школи № 7 міста Києва, які мають тяжкі порушення мовлення (ТПМ). Курс розроблено на основі вимог Державного стандарту базової середньої освіти та принципів Нової української школи (НУШ).

Нормативно-методична основа: Модифікацію освітнього змісту здійснено на основі модельної навчальної програми «Українська мова. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори: Заболотний О.В., Заболотний В.В., Лавринчук В.П., Плівачук К.В., Попова Т.Д.), яка рекомендована Міністерством освіти і науки України (наказ МОН від 12.07.2021 р. № 795).

Розробники модифікованої програми:

- **Людмила НИКИТЮК** — директор Спеціальної школи № 7 міста Києва;
- **Ірина ПИШНА** — заступник директора з НВР Спеціальної школи № 7 міста Києва;
- **Лідія КОНОНЮК**— вчитель української мови та літератури спеціальної школи № 7 міста Києва.

Клініко-педагогічні особливості учнів із ТПМ у 5 класі:

Учні цієї категорії мають системне недорозвинення мовлення (всіх його компонентів), що супроводжується порушеннями як фонетико-фонематичної, так і лексико-граматичної сторін мови. На етапі переходу до базової середньої освіти (5 клас) у дітей із ТПМ чітко проявляються:

1. **Труднощі імпресивного мовлення:** обмежене розуміння складних мовних конструктів, абстрактних понять, лінгвістичних термінів та прихованого змісту текстів.
2. **Порушення експресивного мовлення:** стійкі аграматизми, бідність словникового запасу, труднощі підбору слів, порушення складової структури слова та звуковимови, що призводить до виникнення стійких комунікативних і психологічних бар'єрів.
3. **Розлади писемного мовлення:** виражені прояви дизграфії та дислексії (заміни букв, пропуски складів, дзеркальне письмо, труднощі злиття звуків), що зумовлені несформованістю фонематичного сприйняття та зорово-моторної координації.
4. **Психоневрологічні особливості:** лабільність нервової системи, швидка втомлюваність, виснажливість, розлади концентрації уваги та оперативної пам'яті, дефіцит праксису та дрібної моторики рук (рухова незграбність).

З огляду на це, дана програма передбачає повний перехід від суто теоретичного академічного вектора вивчення лінгвістики до **практико-орієнтованої корекційно-розвиткової роботи, ерготерапії мовлення, логоритміки та всебічної соціалізації**.

Мета програми:

Корекція та компенсація порушень мовленнєвого розвитку учнів із ТПМ; формування мовної, мовленнєвої та комунікативної компетентностей; виховання національно свідомої, духовно багатої мовної особистості, здатної вільно та доречно користуватися засобами української мови для розв’язання життєвих завдань та успішної соціальної адаптації в суспільстві.

Завдання програми:

1. Пізнавальні (освітні) завдання:

- Ознайомити учнів із базовими системними знаннями про мову як державну цінність, її структуру, фонетичні, лексичні та синтаксичні норми в межах Державного стандарту;
- Сформувати цілісні світоглядні уявлення про культуру та історію українського народу через мовленнєвий та етнокультурний дидактичний матеріал.

2. Практичні (корекційно-розвиткові) завдання:

- Розвивати фонематичний слух, мовленнєве дихання, артикуляційну базу та правильну вимову звуків (подолання дислалії);
- Формувати й автоматизувати навички зв'язного усного (діалогічного, монологічного) та писемного мовлення;
- Подолати специфічні помилки письма й читання (корекція дизграфії та дислексії) за допомогою конструювання мовних одиниць;
- Розвивати дрібну моторику рук, кінестетичний праксис та зорово-моторну координацію системи «око–рука» під час графічної діяльності (ерготерапія).

3. Творчі завдання:

- Розвивати логічне, художньо-образне та критичне мислення вихованців;
- Стимулювати учнів до естетичного самовираження та творчої мовленнєвої діяльності (копірайтинг текстів, моделювання казок);
- Розвивати просторове орієнтування на площині (зошит, дошка) та в ігровому просторі уроку.

4. Соціальні (виховні) завдання:

- Сприяти подоланню комунікативних та психологічних бар'єрів, плекати самоповагу та впевненість у власних силах через створення ситуацій успіху;
- Виховувати свідоме прагнення до вивчення та збереження чистоти української мови, повагу до народного мовленнєвого етикету;
- Формувати навички толерантної групової взаємодії та командної співпраці за принципами Нової української школи (НУШ).

Специфіка корекційної роботи вчителя :

- **Логоритмічні вправи:** кожне заняття містить вправи на простукування та проплескування складових ритмів, координацію дихання та темпу вимови.
- **Вербалізація дій:** обов'язкове мовленнєве кодування кожної графічної дії на дошці та в зошиті (принцип «рука пише — язик говорить»).
- **Народна дидактика:** широке впровадження прислів'їв, скоромовок та приказок для автоматизації звуків, збагачення активного словникового запасу та виховання поваги до державної мови.

- **ІІ. ОБОВ'ЯЗКОВІ КОМПОНЕНТИ ЗМІСТОВОЇ ЧАСТИНИ (175 годин)**

Пропонований зміст (Теми)	Години	Очікувані результати навчання (НУШ)	КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИТКОВІ ВИДИ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ
Вступ. Значення мови в житті людини. Державна мова.	**5**	Усвідомлює мовні обов'язки громадянина; вільно й доречно користується формулами мовленнєвого етикету.	• **Логоритмічні хвилинки:** проплескування та простукування складів, координація темпу вимови. • **Робота з великими сигнальними картками** («червоний / зелений») для фіксації правил культури спілкування. • **Вправа «Діалог-знайомство»:** відпрацювання зорового контакту та плавності мовлення.
Розділ 1. Лексикологія.	**30**	Розрізняє лексичне значення слів; доречно використовує	• **Дидактична гра «Термінологічний бій»** для

Синоніми, антоніми, омоніми.		синоніми для подолання мовного бар'єра.	автоматизації нових понять. • **Складання тактильних словникових карток-пазлів** («Слово — Значення»). • **Вправи на лексичний вибір:** моделювання мовленнєвих ситуацій за допомогою малюнків-підказок.
Розділ 2. Будова слова. Значущі частини. Орфографія.	**35**	Виділяє корінь, суфікс, префікс; розрізняє спільнокореневі слова та форми одного й того самого слова.	• **Конструювання слів за допомогою карток-морфем** на магнітній основі. • **Робота «рука в руці»** на дошці з паралельною вербалізацією дій (принцип «рука пише — язик говорить»). • **Сортування та групування** мовних об'єктів за наочними графічними схемами.
Розділ 3. Фонетика. Графіка. Орфоепія. Наголос.	**45**	Співвідносить звуки і букви; правильно наголошує слова; володіє базовими орфоепічними нормами.	• **Артикуляційна та мімічна гімнастика** перед індивідуальними дзеркалами на початку заняття. • **Логоритмічний тренінг наголошування** через фізичний рух (сплеск/тупіт на наголошений склад). • **Слухові аудіодиктанти в навушниках** для розвитку фонематичного слуху.
Розділ 4. Синтаксис і пунктуація. Просте речення.	**50**	Визначає головні та другорядні члени; правильно ставить розділові знаки при звертанні та вставних словах.	• **Моделювання структури речень** за допомогою покрокових візуальних чек-лістів. • **Викладання кольорових ліній-підкреслень** під членами речення (ерготерапія). • **Рольові ігри-діалоги** для відпрацювання зваженої інтонації.
Підсумок за рік.	**10**	Презентує власні навчальні досягнення за рік у доступний для особистості спосіб комунікування.	• **Оформлення індивідуальних мовленнєвих портфоліо** досягнень учнів. • **Публічний захист творчих робіт** (створення ситуації високого особистісного та соціального успіху).

РОЗДІЛ ІІІ. СИСТЕМА ФОРМУВАЛЬНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО ОЦІНЮВАННЯ (5 КЛАС)

Оцінювання результатів навчання учнів із ТПМ ґрунтується на поєднанні формувального оцінювання та підсумкового оцінювання за 12-бальною шкалою (затвердженою МОН України для НУШ).

3.1. Докладний опис та інструментарій формувального оцінювання учнів із ТПМ

Формувальне оцінювання в спеціальній школі № 7 є провідним процесуальним інструментом, що здійснюється безпосередньо під час навчання. Його головна мета — не виставлення відмітки, а **моніторинг індивідуального поступу дитини, відстеження динаміки компенсації мовленнєвих недоліків, подолання комунікативного страху (невротичного бар'єра) та гнучке коригування вчителем освітньої траєкторії вихованця**.

Формувальне оцінювання у класі для дітей із ТПМ будується на основі таких обов'язкових інструментів та стратегій:

1. Інструменти покрокової підтримки та візуалізації (Scaffolding)

- **Індивідуальні пооперaційні чек-листи:** розбір будь-якого лінгвістичного завдання (наприклад, фонетичний розбір чи пошук слова у словнику) розбивається на дрібні візуальні кроки. Оцінюється не лише фінальний результат, а ступінь самостійності виконання кожного окремого мікрокроку.
- **Графічні карти-підказки та карти-пазли:** використання візуальних опор (колірне маркування префіксів, коренів, суфіксів; магнітні конструктори речень) дозволяє дитині компенсувати труднощі імпресивного мовлення та розлади зорово-просторової орієнтації на площині зошита.

2. Логопедичний та психофізичний контроль (Ерготерапія мовлення)

- **Моніторинг артикуляційної бази за допомогою дзеркал:** на початку кожного уроку та під час вивчення складних звукосполучень учень оцінює правильність положення органів артикуляції перед індивідуальним дзеркалом. Формувальним успіхом вважається правильне утримання артикуляційного укладу та зниження м'язового тонусу.
- **Логоритмічне відстеження темпоритму:** оцінюється здатність учня синхронізувати мовленнєве дихання із руховими актами (простукування складових ритмів, проплескування наголосів). Критерієм успіху є плавність вимови та відсутність затинань у потоці експресивного мовлення.
- **Корекція дизграфії через вербалізацію дій:** під час поточного письма вчитель відстежує дотримання принципу «рука пише — язик говорить». Формувальний фокус спрямовано на автоматизацію навички покрокового коментування графічного запису літер для превенції пропусків та замін букв.

3. Технології зворотного зв'язку (Фідбек) та самооцінювання

- **Техніка «Світлофор» (великі сигнальні картки):** учні використовують картки яскравих чистих кольорів (зелений — «розумію/можу сам», жовтий — «потребую невеликої підказки», червоний — «потребую допомоги рука в руці»). Це дозволяє дітям із мовленнєвим бар'єром сигналізувати про свій стан без страху публічної вербальної відповіді.
- **Портфоліо індивідуального мовленнєвого поступу:** збирання та фіксація письмових і творчих робіт підлітка за принципом «було — стало». Оцінювання здійснюється шляхом порівняння поточних досягнень вихованця виключно з його власними попередніми результатами (принцип позитивного стимулювання).

- **Взаємооцінювання за матрицею поваги (НУШ):** вихованці вчаться толерантно оцінювати відповіді однокласників за допомогою карток емоцій та спрощених доброзичливих формул мовленнєвого етикету, що знижує рівень тривожності та агресії у колективі.

МАТРИЦЯ КРИТЕРІЇВ ОЦІНЮВАННЯ ЗА 12-БАЛЬНОЮ СИСТЕМОЮ З УРАХУВАННЯМ ТПМ

Усі бали виставляються вчителем **Лідією КОНОНЮК** на основі поєднання формувального підходу (оцінювання індивідуального поступу) та критеріїв автоматизації мовленнєвих навичок, подолання дислалії/дисграфії й ступеня самостійності підлітка.

📌 **БЛОК 1. КРИТЕРІЇ ДО РОЗДІЛУ «Вступ.** Значення мови в житті людини. Державна мова.

Початковий рівень (1–3 бали) — Пасивне сприйняття:

- **1 бал:** Сприймає формули мовленнєвого етикету лише пасивно; виконує будь-які дії (вибір картки) тільки за повної фізичної допомоги асистента («рука в руці»).
- **2 бали:** Розрізняє поняття «мова» та «людина» наочно за картинками за допомогою постійних навідних запитань вчителя; мовленнєва активність мінімальна.
- **3 бали:** Повторює прості формули ввічливості безпосередньо за зразком педагога, але допускає грубі порушення темпу вимови та мовленнєвого дихання.
- **Середній рівень (4–6 балів) — Репродуктивне моделювання:**
- **4 бали:** Знає, що українська мова є державною, відтворює це поняття словесно; у розмові використовує базові слова ввічливості з підказки вчителя.
- **5 балів:** Правильно реагує на мовленнєві ситуації та формули етикету, якщо перед очима є великі наочні сигнальні картки («червоний / зелений»).
- **6 балів:** Самостійно будує простий діалог-знайомство за готовим візуальним шаблоном-алгоритмом; утримує короткочасний зоровий контакт із партнером.
- **Достатній рівень (7–9 балів) — Автоматизація та часткова самостійність:**
- **7 балів:** Вільно володіє та доречно оперує формулами мовленнєвого етикету у типових шкільних ситуаціях; бере активну участь у логоритмічних хвилинках.
- **8 балів:** Складно й зв'язно пояснює значення мови в суспільстві; самостійно виправляє власні темпоритмічні помилки під час усного мовлення.
- **9 балів:** Повністю розуміє та відтворює зміст почутого тексту про мову; самостійно диференціює мовні обов'язки громадянина України.
- **Високий рівень (10–12 балів) — Творча автономія:**
- **10 балів:** Комунікативно доцільно та абсолютно вільно будує розгорнуті висловлювання під час гри «Термінологічний бій» без використання опорних карток.
- **11 балів:** Аргументовано висловлює власні думки щодо ролі мови; демонструє багатий лексичний запас та повне подолання комунікативних бар'єрів.
- **12 балів:** Виявляє високий рівень мовленнєвої культури; успішно здійснює публічну презентацію мініпроєкту про державну мову, створюючи ситуацію соціального успіху для класу.

📌 **БЛОК 2. КРИТЕРІЇ ДО РОЗДІЛУ «**Лексикологія. Синоніми, антоніми, омоніми.**»**

- **Початковий рівень (1–3 бали):**
  - **1 бал:** Розрізняє слова та предмети лише за допомогою прямої демонстрації вчителем; самостійно знайти слово в групі не може.
  - **2 бали:** Знаходить однозначні слова за допомогою наочних предметних картинок та за повної підтримки асистента в режимі «рука в руці».
  - **3 бали:** Складає тактильні лексичні картки-пазли «Слово — Значення» за готовим зразком 1:1, але припускається грубих помилок і не розуміє різниці між прямим та переносним значенням.
- **Середній рівень (4–6 балів):**
  - **4 бали:** Розрізняє синоніми та антоніми за умови використання наочних графічних опор; допускає системні помилки у підборі слів.
  - **5 балів:** Проводить покроковий пошук слів у тлумачному словнику, чітко дотримуючись індивідуального поопераційного візуального чек-листа.
  - **6 балів:** Самостійно підбирає найпростіші антонімічні пари під час логоритмічних хвилинок (проплескування/простукування ритмів слів). Замінює важкі для вимови слова легкими синонімами з підказки вчителя.
- **Достатній рівень (7–9 балів):**
  - **7 балів:** Самостійно диференціює однозначні й багатозначні слова; успішно розв'язує дидактичні завдання на лексичний вибір за малюнками-підказками.
  - **8 балів:** Безпомилково визначає пряме й переносне значення слів у реченнях; самостійно будує синонімічні ряди для подолання індивідуальних мовленнєвих труднощів.
  - **9 балів:** Вільно користується різними видами лінгвістичних словників (тлумачним, синонімів); демонструє сформованість навичок самоконтролю (виправляє власні лексичні помилки).
- **Високий уровень (10–12 балів):**
  - **10 балів:** Точно й доречно диференціює омоніми та пароніми у звуковому потоці мовлення; вільно пояснює лексичне значення слів абстрактного характеру.
  - **11 балів:** Самостійно конструює зв'язні тексти, використовуючи все багатство лексики (метафори, синоніми) для розв'язання творчих завдань з копірайтингу.
  - **12 балів:** Демонструє блискуче володіння лексичними нормами; проводить глибокий самостійний лінгвістичний аналіз художнього тексту та презентує власне лексичне портфоліо досягнень.

📌 **БЛОК 3. КРИТЕРІЇ ДО РОЗДІЛУ «**Будова слова. Значущі частини. Орфографія.**»**

- **Початковий рівень (1–3 бали):**
  - **1 бал:** Розрізняє частини слова лише за кольором на спеціальних картках; самостійно виділити морфему в зошиті не здатний.
  - **2 бали:** Виділяє корінь у простих односкладових словах (наприклад: *вод-а*, *ліс*) за допомогою механічного накладання готових прозорих пластикових трафаретів-морфем.

- **3 бали:** Складає прості слова з карток-морфем на магнітній основі за зразком, але плутає поняття спільнокореневих слів та форм одного слова.
- **Середній рівень (4–6 балів):**
- **4 бали:** Виділяє префікси та суфікси у словах, спираючись на наочну графічну схему-пам'ятку; письмо супроводжує елементарним проговорюванням.
- **5 балів:** Самостійно групує та сортує слова на форми слова та спільнокореневі за допомогою покрокового візуального чек-листа вчителя.
- **6 балів:** Дотримується корекційного правила «рука пише — язик говорить» (чітко кодує графічний запис морфем мовою); правильно пише префікси роз-, без- за шаблоном.
- **Достатній рівень (7–9 балів):**
- **7 балів:** Абсолютно самостійно розрізняє всі значущі частини слова; володіє навичками морфемного розбору слів середньої складності.
- **8 балів:** Безпомилково диференціює споріднені слова від омонімічних коренів; самостійно моделює нові слова за допомогою суфіксів пестливості.
- **9 балів:** Вільно володіє орфографічними правилами будови слова; самостійно знаходить та виправляє до 70% власних графічних помилок на письменах (корекція дизграфії).
- **Високий рівень (10–12 балів):**
- **10 балів:** Бездоганно виконує складний морфемний диктант-конструктор; самостійно пояснює словотворчу роль кожної морфеми у слові.
- **11 балів:** Демонструє стійкі навички самостійного аналізу процесів чергування голосних і приголосних звуків у коренях слів при словозміні.
- **12 балів:** Володіє високим рівнем мовно-конструкторського мислення; розробляє власні дидактичні карти-пазли для морфемного аналізу та презентує роботу перед групою.

📌 **БЛОК 4. КРИТЕРІЇ ДО РОЗДІЛУ «**Фонетика. Графіка. Орфоепія. Наголос.**»**

- **Початковий рівень (1–3 бали):**
- **1 бал:** Розрізняє звуки та букви за допомогою індивідуальної буквеної каси лише за фізичної допомоги «рука в руці» з вчителем.
- **2 бали:** Відтворює прості голосні звуки під час артикуляційної та мімічної гімнастики перед дзеркалом за умов прямого копіювання рухів тренера.
- **3 бали:** Співвідносить звуки і букви у простих словах за допомогою карт-пазлів, але припускається грубих помилок у диференціації голосних/приголосних.
- **Середній рівень (4–6 балів):**
- **4 бали:** Поділяє слова на склади, якщо використовує логоритмічне простукування чи проплескування складових ритмів за командою вчителя.
- **5 балів:** Правильно наголошує словникові слова, якщо застосовує руховий тренінг наголошування (робить фізичний сплеск/крок на наголошений склад).
- **6 балів:** Розрізняє тверді й м'які приголосні звуки за допомогою наочних кольорових схем; орфоепічні правила виконує за чітким текстовим шаблоном.
- **Достатній рівень (7–9 балів):**
- **7 балів:** Самостійно та безпомилково диференціює парні приголосні звуки (дзвінкі-глухі) під час слухових аудіодиктантів в індивідуальних навушниках.
- **8 балів:** Вільно володіє правилами переносу слів; правильно застосовує графічні та орфоепічні норми української мови під час читання вголос.

- **9 балів:** Повністю долає прояви фонематичного недорозвинення мовлення; самостійно фіксує та виправляє орфоепічні й акцентологічні помилки у власному мовленні.
- **Високий рівень (10–12 балів):**
- **10 балів:** Бездоганно володіє технікою правильної вимови складних звукосполучень; самостійно аналізує звуковий склад слів без жодних опорних карток.
- **11 балів:** Використовує скоромовки та чистомовки народної дидактики для абсолютної автоматизації артикуляційної бази; демонструє ідеальний фонематичний слух.
- **12 балів:** Виявляє абсолютне засвоєння орфоепічної та фонетичної системи мови; успішно захищає індивідуальне аудіопортфоліо вимови, демонструючи високий рівень компенсації ТПМ.

📌 **БЛОК 5. КРИТЕРІЇ ДО РОЗДІЛУ «**Синтаксис і пунктуація. Просте речення.**»**

- **Початковий рівень (1–3 бали):**
- **1 бал:** Сприймає межі речення лише пасивно; знайти головні члени речення самостійно в зошиті або на дошці не здатний.
- **2 бали:** Знаходить підмет або присудок за допомогою прямих навідних запитань вчителя «Хто це? Що робить?» та предметних малюнків-підказок.
- **3 бали:** Будує просте речення за готовою кольоровою схемою-пазлом, але повністю плутає другорядні члени речення та правила постановки розділових знаків.
- **Середній рівень (4–6 балів):**
- **4 бали:** Розрізняє види речень за метою висловлювання, якщо використовує спеціальні наочні інтонаційні картки (знаки пунктуації великого розміру).
- **5 балів:** Моделює структуру речень із звертаннями та однорідними членами, спираючись на покрокові візуальні чек-лісти та технологічні карти НУШ.
- **6 балів:** Самостійти викладає та малює кольорові лінії-підкреслення під членами речення (додаток, означення, обставина), здійснюючи ерготерапію простору зошита.
- **Достатній рівень (7–9 балів):**
- **7 балів:** Самостійно конструює речення на магнітній дошці; безпомилково розрізняє словосполучення та речення; правильно ставить розділові знаки при однорідних членах.
- **8 балів:** Дотримується правильної, зваженої інтонації під час рольових ігор-діалогів; самостійно виділяє звертання голосом (паузи) та на письмі (комами).
- **9 балів:** Самостійно пише зв'язні писемні тексти (есе, розповіді) на основі народних казок за планом, демонструючи сформованість навичок самоконтролю та пунктуаційної грамотності.
- **Високий рівень (10–12 балів):**
- **10 балів:** Бездоганно будує складні синтаксичні конструкції; самостійно проводить повноцінний синтаксичний та пунктуаційний розбір простого ускладненого речення.
- **11 балів:** Демонструє високий рівень писемного копірайтингу; вільно висловлює власне ставлення до вчинків і подій за допомогою доречного використання вставних слів.
- **12 балів:** Виявляє абсолютне логіко-синтаксичне мислення; успішно здійснює публічний захист власного великого творчого проєкту (зв'язного тексту за народною дидактикою), демонструючи повну соціалізацію та компенсацію ТПМ.

ДОДАТОК. КАЛЕНДАРНО-ТЕМАТИЧНЕ ПЛАНУВАННЯ (КТП)

- *Розраховано відповідно до тижневого навантаження: 5 годин на тиждень, 35 тижнів, разом 175 годин.*

№ тижня	Тема заняття / Блок програми	К-сть годин	Корекційно-розвиткова робота вчителя Чорномаза А. / Примітки
Тиждень 1	**ВСТУП.** Значення мови в житті людини. Українська мова — державна мова України. Поняття про мовленнєвий етикет. Культура усного спілкування. Діагностична робота.	**5**	Регулювання темпу вимови, робота з великими картками («червоний / зелений»), пальчиковий театр для зняття емоційної напруги.
Тиждень 2	**РОЗДІЛ 1. ЛЕКСИКОЛОГІЯ.** Лексичне значення слова. Однозначні й багатозначні слова.	**5**	Складання тактильних словникових карток-пазлів, активізація словника, робота з предметними картинками.
Тиждень 3	Пряме й переносне значення слів. Метафора як окраса мови. Робота з тлумачним словником.	**5**	Покроковий пошук слів за візуальним чек-лістом, розвиток імпресивного мовлення, логоритмічні хвилинки.
Тиждень 4	Синоніми. Добір синонімічних рядів для заміни важких у вимові слів у реченні.	**5**	Дидактична гра «Знайди пару», подолання комунікативних бар'єрів, вправи на лексичний вибір.
Тиждень 5	Антоніми. Протилежні за значенням слова. Робота з народними прислів'ями та приказками.	**5**	Проплескування ритмів антонімічних пар, автоматизація звуків, розвиток художньо-образного мислення.
Тиждень 6	Омоніми та пароніми. Розрізнення звукових оболонок слів. Робота над культурологічним контентом.	**5**	Вправи на фонематичну диференціацію звуків, подолання дислалії, використання малюнків-підказок.
Тиждень 7	Повторення розділу «Лексикологія». Контрольна робота №1 (Тематичний тест та аудіозавдання).	**5**	Оцінювання за вербально-рівневою системою НУШ без стресу, використання шумопоглинаючих навушників.
Тиждень 8	**РОЗДІЛ 2. БУДОВА СЛОВА.** Значущі частини слова. Корінь слова. Спільнокореневі слова.	**5**	Конструювання слів за допомогою м'яких магнітних карток-морфем, розвиток дрібної моторики рук.
Тиждень 9	Основа слова та закінчення. Форми одного й того самого слова, їх відмінність від спільнокореневих.	**5**	Сортування та групування мовних об'єктів за наочними графічними схемами, робота «рука в руці».
Тиждень 10	Префікси, їх роль у словотворенні. Орфографія: правопис префіксів роз-, без-.	**5**	Принцип «рука пише — язик говорить», чітке промовляння звуків на стику морфем, зорово-моторна координація.

Тиждень 11	Суфікси, їх роль у словотворенні та наданні емоційних відтінків словам.	**5**	Вправи на розпізнавання суфіксів пестливості й зневаги, розширення емоційно-почуттєвої сфери.
Тиждень 12	Чергування голосних і приголосних звуків у коренях слів при словозміні та словотворенні.	**5**	Складання звукових ланцюжків, артикуляційні тренінги перед індивідуальними дзеркалами.
Тиждень 13	Повторення розділу «Будова слова». Контрольна робота №2 (Морфемний диктант-конструктор).	**5**	Психологічні заспокійливі паузи, вербальне стимулювання успіху, зниження тривожності.
Тиждень 14	Розвиток зв'язного мовлення. Складання розповідей за готовими покроковими схемами.	**5**	Формування навичок писемного копірайтингу, робота з контентом для розвитку мовлення.
Тиждень 15	**РОЗДІЛ 3. ФОНЕТИКА. ГРАФІКА. ОРФОЕПІЯ. ОРФОГРАФІЯ.** Звуки мовлення та букви. Алфавіт.	**5**	Співвідношення звуків і букв, робота з графічними картами-пазлами, простукування складів.
Тиждень 16	Голосні та приголосні звуки. Творення звуків, артикуляційна база.	**5**	Мімічна та артикуляційна гімнастика перед індивідуальними дзеркалами, контроль дихання.
Тиждень 17	Тверді та м'які приголосні звуки. Дзвінкі та глухі приголосні.	**5**	Вправи на диференціацію парних звуків (дзвінкий-глухий), робота в навушниках.
Тиждень 18	Склад. Правила переносу слів з рядка в рядок. Наголос.	**5**	Логоритмічний тренінг наголошування через фізичний рух (сплеск на наголошений склад).
Тиждень 19	Орфоепічні норми. Правильна вимова голосних та приголосних звуків.	**5**	Автоматизація звуків за допомогою скоромовок та чистомовок народної дидактики.
Тиждень 20	Словникові слова, їх правопис та запам'ятовування за допомогою асоціацій.	**5**	Використання цифрової платформи Quizlet для інтерактивного вивчення слів.
Тиждень 21	Повторення розділу «Фонетика. Графіка». Контрольна робота №3 (Слуховий аудіодиктат).	**5**	Превентивне зниження тривожності, оцінювання досягнень за критеріями самостійності НУШ.
Тиждень 22	Урок розвитку мовлення. Складання діалогу на задану соціокультурну тему.	**5**	Рольові ігри, подолання мовленнєвого бар'єра, формування соціальних компетентностей.
Тиждень 23	**РОЗДІЛ 4. СИНТАКСИС ТА ПУНКТУАЦІЯ.** Словосполучення. Головне і залежне слово.	**5**	Моделювання словосполучень за допомогою візуальних чек-лістів, підкреслення зв'язків.
Тиждень 24	Речення. Види речень за метою висловлювання та емоційним забарвленням.	**5**	Відпрацювання зваженої інтонації (розповідна, питальна, спонукальна), робота з інтонаційними картками.

Тиждень 25	Головні члени речення: підмет і присудок. Граматична основа.	**5**	Викладання кольорових ліній-підкреслень під членами речення, ерготерапія простору.
Тиждень 26	Другорядні члени речення: додаток, означення, обставина.	**5**	Конструювання речень на магнітній дошці, покроковий розбір за візуальним алгоритмом.
Тиждень 27	Речення із звертаннями. Розділові знаки при звертанні.	**5**	Рольові ігри-діалоги, виділення звертання голосом (паузи) та на письмі (комами).
Тиждень 28	Речення із вставними словами. Знаки припинення при вставних словах.	**5**	Формування навичок висловлювання ставлення до подій/вчинків за допомогою вставних слів.
Тиждень 29	Просте ускладнене речення. Однорідні члени речення. Сполучниковий і безсполучниковий зв'язок.	**5**	Складання речень за графічними схемами-пазлами, розвиток логічного мислення.
Тиждень 30	Повторення розділу «Синтаксис». Контрольна робота №4 (Диктант із граматичним завданням).	**5**	Індивідуальні паузи відпочинку в спеціальній зоні, вербальне стимулювання успіху.
Тиждень 31	Текст. Основні ознаки тексту. Тема та основна думка.	**5**	Поділ тексту на абзаци за логічними маркерами, аналіз структури тексту.
Тиждень 32	Копірайтинг текстів: складання розповідей на основі народних казок.	**5**	Розвиток писемного мовлення, творчих здібностей та уяви вихованців.
Тиждень 33	Удосконалення писемного мовлення. Редагування текстів, виправлення помилок.	**5**	Робота над усуненням огріхів за візуальними зразками, самоконтроль.
Тиждень 34	Повторення та узагальнення вивченого за рік. Систематизація знань.	**5**	Гра «Термінологічний бій», інтерактивна вправа «Незакінчене речення».
Тиждень 35	**ПІДСУМОК КУРСУ.** Творчий вернісаж мовленнєвих портфоліо досягнень учнів за рік.	**5**	Публічна презентація успіху, соціально-адаптаційна практика, нагородження.

- .

МАТРИЦЯ СИСТЕМИ ТА ВІДІВ КОНТРОЛЮ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (5 КЛАС)

(Адаптована вчителем Лідією Кононюк для учнів із тяжкими порушеннями мовлення)

Вид контролю	⏱ Періодичність / Терміни	Об'єкт та критерії моніторингу (Що саме оцінюється)	Інструментарій, форми та засоби контролю (фокус на ТПМ)
1. Поточний контроль	На кожному уроці (безперервно	• Поточний поступ дитини в межах уроку:	• Артикуляційна самоперевірка перед

(Формувальне оцінювання)	протягом 35 навчальних тижнів).	• Динаміка компенсації артикуляційних і графічних порушень; • Рівень сформованості самоконтролю та автоматизації правил.	**індивідуальними дзеркалами**; • Техніка **«Світлофор»** (сигнальні картки); • Простукування темпоритму та логоритмічні вправи; • Тести на платформах Quizlet та Kahoot!.
2. Тематичний контроль *(Підсумкові діагностичні роботи)*	Періодично, після завершення кожного великого змістового модуля.	• Рівень засвоєння предметних компетентностей за розділом; • Ступінь автономності та самостійності учня при виконанні завдань.	• **5 підсумкових діагностичних робіт** за графіком (тести з великим шрифтом, малюнки-підказки); • Слухові диктанти в **індивідуальних навушниках**; • Морфемне конструювання на магнітній дошці.
3. Семестровий контроль	Наприкінці I та II навчальних семестрів (грудень, травень).	• Динаміка мовленнєвого та когнітивного розвитку протягом семестру; • Рівень усунення специфічних помилок писемного мовлення.	• Комплексна оцінка на основі узагальнення даних поточного та тематичного контролю (без проведення додаткових екзаменів).
4. Річний підсумок *(Соціально-адаптаційна практика)*	Наприкінці навчального року (кінець травня, тиждень 35).	• Кінцевий рівень сформованості комунікативної та мовної компетентностей; • Здатність до самопрезентації та подолання бар'єрів.	• **Творчий вернісаж досягнень:** публічний захист учнем індивідуального **мовленнєвого портфоліо поступу** за рік перед групою (усно або з картками АДК).

Головні процедурні правила проведення контролю (для вчителя Кононюк Л.):

1. **Індивідуальний темп:** Час виконання робіт тематичного та семестрового контролю **не обмежується жорстко часовими рамками уроку**. За потреби учневі надаються індивідуальні релаксаційні паузи.
2. **Безбальний пресинг при поточній оцінці:** Усі поточні результати використовуються виключно для підтримки та мотивації учня. Підсумкові бали за 12-бальною системою (від 1

до 12) виставляються на основі **рівня самостійності дитини** за покроковими чек-лістами, а не за наявність дефектів мовлення.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ДИКТАНТІВ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В КЛАСАХ ІЗ ТПМ (5 КЛАС)

Примітка для вчителя Кононюк Л.: При оцінюванні диктантів у дітей із ТПМ першочергово враховується ступінь сформованості фонематичного слуху, наявність самоконтролю під час письма та динаміка подолання дисграфічних проявів (замін літер, пропусків складів, дзеркального письма..). Помилки, зумовлені безпосереднім артикуляційним дефектом, фіксуються для корекційної роботи, але не є підставою для зниження балу.

І. Початковий рівень (1–3 бали) — Етап низького фонематичного сприйняття та пасивного письма

- **1 бал:** Учень / учениця самостійно не може зафіксувати межі слів та речень; писемна діяльність можлива лише за умови повного фізичного супроводу вчителя або асистента в режимі **«рука в руці»**. На письмі відображаються лише поодинокі графічні знаки або перші літери слів.
- **2 бали:** Записує окремі слова за постійної допомоги та навідних запитань педагога; допускає понад 15 специфічних дизграфічних помилок (пропуски голосних, спотворення складової структури слова, дзеркальне письмо), не здатний утримати в пам'яті диктований текст.
- **3 бали:** Спроможний записати короткі прості речення безпосередньо за повторним індивідуальним зразком учителя. Допускає 11–14 помилок (переважно на заміну та змішування фонем, порушення меж слів); навички самостійного виправлення помилок відсутні.

ІІ. Середній рівень (4–6 балів) — Етап репродуктивного письма за шаблоном та зовнішньою опорою

- **4 бали:** Записує диктант, але припускається 9–10 помилок, пов'язаних із заміною парних приголосних звуків (дзвінкі-глухі, тверді-м'які) та правописом морфем. Потребує постійного орфоепічного повторення слів учителем та додаткового часу на запис.
- **5 балів:** Фіксує текст на письмі, успішно спираючись на наочні покрокові чек-листи, графічні схеми або картки-підказки літер. Допускає 7–8 помилок; під час письма демонструє початкові навички поскладового проговорювання, але потребує зовнішнього контролю.
- **6 балів:** Дотримується меж речень та великої літери на початку; поділяє слова на склади під час письма за допомогою логоритмічного простукування тексту тренером. Допускає 5–6 помилок; самостійно знаходить та виправляє поодинокі графічні огріхи.

ІІІ. Достатній рівень (7–9 балів) — Етап сформованого фонематичного слуху та часткової самостійності

- **7 балів:** Самостійно та правильно диференціює більшість складних звукосполучень; успішно застосовує правила правопису префіксів (роз-, без-) та розділових знаків при однорідних членах речення. Допускає 4 помилки, виявляє позитивну динаміку подолання дизграфії.
- **8 балів:** Безпомилково розрізняє свистячі, шиплячі та сонорні звуки у мовленнєвому потоці; диктант пише впевнено, чітко дотримуючись корекційного принципу «рука пише — язик говорить». Припускається 2–3 помилок, самостійно виправляє більшість графічних дефектів.
- **9 балів:** Записує текст диктанту зразково, повністю демонструючи високий рівень сформованості фонематичного сприйняття та писемної грамотності. Допускає лише

1–2 незначні орфографічні або пунктуаційні помилки; повністю володіє навичками мовленнєвого самоконтролю.

IV. Високий рівень (10–12 балів) — Етап повної слухової, графічної та творчої автономії

- **10 балів:** Бездоганно сприймає на слух та фіксує текст будь-якої синтаксичної складності; самостійно й правильно ставить розділові знаки при звертанні, орієнтуючись на інтонаційні паузи вчителя. Допускає 1 негрубу орфографічну помилку.
- **11 балів:** Демонструє абсолютну орфографічну та пунктуаційну грамотність; у тексті повністю відсутні прояви дизграфії або аграматизмів. Самостійно й безпомилково може провести морфемний чи фонетичний аналіз записаних слів без опорних карток.
- **12 балів:** Виявляє найвищий рівень мовної культури, ідеальний фонематичний слух та зорово-моторну координацію. Текст диктанту написаний каліграфічно, чисто, без жодної помилки чи виправлення. Учень успішно виконує роль помічника вчителя (арбітра) при взаємоперевірці робіт, створюючи ситуацію соціального успіху